

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
факультет історії і права

*кафедра цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О.І. Процевського*

*кафедра державно-правових дисциплін,
кримінального права і процесу*

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

кафедра правового регулювання економіки

Матеріали круглого столу
до Дня юриста

***«Виклики правничої
професії
в умовах воєнного
стану»***

06 жовтня 2022 року

м. Харків

Виклики правничої професії в умовах воєнного стану : тези доповідей та наукових повідомлень учасників круглого столу присвяченого до Дня юриста (6 жовтня 2022 року) / уклад.: О.О. Коваленко, Т.Г. Головань, М.Д. Ждан ; за ред. О.О. Коваленко. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. – 158 с.

У збірнику розміщено тексти наукових доповідей та повідомлень, присвячених актуальним проблемам правничої професії в умовах воєнного стану.

Видання адресоване вченим, аспірантам, докторантам, викладачам закладів юридичної освіти, працівникам суду, адвокатури, органам юстиції, співробітникам Державної служби зайнятості України, практикуючим юристам, громадським діячам, профспілковим активістам, іншим особам, що цікавляться проблемами правничої професії в умовах воєнного стану.

Матеріали круглого столу оприлюднені у електронному вигляді на сервері відкритого електронного архіву (репозитарію) Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди EKhNPUiR (електронний архів): <http://dspace.hnpu.edu.ua/> та на сайті факультету історії і права: <http://www.hnpu-laws.in.ua/> у розділі «Наука».

Інформація про оргкомітет. Координацію проведення круглого столу здійснює кафедра цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського та кафедра державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу – тел.: +38(057)700-35-16, e-mail: trudkonf.hnpu@gmail.com)

Коваленко Олена Олександрівна (в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського д-р юрид. наук, професор) +38(057)598-98-75;

Головань Тетяна Георгіївна (в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу канд. юрид. наук, доцент) +38(067)681-93-90;

Ждан Микола Дмитрович (канд. юрид. наук, доцент) +38(063)948-05-19.

Оргкомітет круглого столу не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники та їх наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів круглого столу посилання на джерела є обов'язковим.

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
протокол №10 від 19 жовтня 2022 р.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2022

Гелашвілі А.Г. НЕРУХОМЕ МАЙНО ЯК ГАРАНТІЯ ПРАВА НА ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ ПРИ УКЛАДАННІ ДОГОВОРУ ПРО ПРИПИНЕННЯ ПРАВА НА АЛІМЕНТИ ДЛЯ ДИТИНИ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО	89
Фатєєв Я.В. ДИНАМІКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗМІН ІСТОТНИХ УМОВ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	91
Журавльов М.С. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ ЯК КВАЛІФІКУЮЧОЇ ОЗНАКИ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ	93
Кузнецова К.І. ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СУДУ	96
Лиманський П.П. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	99
Герасименко Г.О. ОХОРОНА ПРАВА НА МАТЕРИНСТВО ТА БАТЬКІВСТВО ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ	102
Жиленко Х.О. ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЧЛЕНСТВА В СІМ'Ї У СФЕРІ ПРИВАТНОГО ТА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА	104
Коренцов О.І. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	107
Панаско Ю.І. ПРАЦЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: РЕАЛІЇ ВОЄННОГО РЕЖИМУ ТА ПІСЛЯВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ	110
Сапітон Д.В. ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	113
Ференець О.Є. СУД ПРИСЯЖНИХ У ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ	116
Шапірко В.Г. ГЕНДЕРНО-ПРАВОВА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ	117
Варук В.В. ПРОБЛЕМИ ТА ГОТОВНІСТЬ ДО РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	120
Донченко К.Р. ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА: ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ	122
Андрєєва Ю.С. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ	126

УДК 343.3

Донченко Катерина Романівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти другого року навчання
ОНП Право,
факультету Історії і права
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
donchenkoekaterina5@gmail.com
Науковий керівник: к.ю.н., доцент *Т.А. Павленко*

ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА: ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у 2019 році внаслідок самогубств пішло з життя більше 700 тисяч людей [9]. В Україні за даними Державної служби статистики України у 2020 році самогубство стало причиною смерті 6103 людей [10].

Як зазначає О.А. Гусак, у випадку доведення до самогубства винний не позбавляє потерпілого права вибору щодо розпорядження своїм життям, як при вбивстві [2, С. 173]. Безпосередньо винний не позбавляє життя потерпілого, проте він впливає на потерпілого і доводить своїми певними діями до того, що останній сам позбавляє себе життя.

Станом на вересень 2022 року у період з 01.01.2022 в Єдиному державному реєстрі судових рішень є лише три вирoki суду, в яких особу визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 120 КК України (справи: №305/243/18; №694/562/20; №539/5313/2), що свідчить про проблематику кваліфікації. Для визначення особливостей кваліфікації даного кримінального правопорушення необхідним є встановлення відповідності всіх ознак складу кримінального правопорушення ознакам, які передбачені ст. 120 КК України.

Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю [3]. Родовим об'єктом є суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням конституційного права на життя та здоров'я людини.

Проаналізувавши ст. 120 КК України бачимо, що діяння (у формі дії або бездіяльності) передбачає: 1) доведення до самогубства або до замаху на самогубство; 2) схиляння до самогубства; 3) інші дії. У формі бездіяльності – ненадання їжі, ліків, води. Важливим є спосіб скоєння кримінального правопорушення шляхом: жорстокого поводження, шантажу, систематичного приниження людської гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі (стосується виключно доведення до самогубства або до замаху на самогубства) [6].

Особливості кваліфікації ускладнюються таким видом суспільно небезпечного діяння як схиляння до самогубства. В. Д. Чабанюк зазначає, що схилянню до самогубства є будь-які умисні ненасильницькі дії, спрямовані на збудження в іншій особи бажання вчинити самогубство (пропозицію, умовляння,

пораду, переконування тощо) [14, С. 203]. Варто зазначити, що схиляння до самогубства не потребує додаткової кваліфікації за ч. 4 ст. 27 КК України (підбурювач), тому що само по собі схиляння до самогубства є об'єктивною ознакою складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 120 КК України. Цікавим також буде відмітити, що в проєкті Нового Кримінального Кодексу України схиляння до самогубства та схиляння до спроби самогубства відокремлені у самостійні статті [8].

Під поняттям «інші дії» І.А. Копйова розуміє дії, що сприяють вчиненню самогубства, такими слід визнати надання будь-якої допомоги в реалізації наміру особи вчинити самогубство (порад, вказівок, надання засобів чи знарядь, усунення перешкод тощо). Така допомога зміцнює рішучість особи вчинити самогубство [4, С. 109]. Ці «інші дії» дуже схожі на такий вид співучасті як пособництво (особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками), однак є певна відмінність: пособництво має на увазі сприяння іншим співучасникам, а інші дії, що сприяють вчиненню самогубства, стосуються зміцнення рішучості потерпілого на позбавлення себе життя.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є вина. В теорії кримінального права позиції авторів щодо форми вини різняться. Л.М. Шестопалова указує, що «самогубство – це протиправне (необережне або з побічним умислом)...» [15; 14]. Я погоджуюсь з позицією О.А. Гусак, яка вважає, що суб'єктивна сторона цього складу кримінального правопорушення характеризується умисною формою вини і зазначає, що виходячи з природи розглянутого діяння, воно визначається як свідоме, кримінально протиправне, пов'язане з негативним впливом на потерпілого [1, С. 12-13].

Актуальним буде питання, як кваліфікувати діяння особи, яка не мала умислу на доведення до самогубства потерпілого, але останній сприйняв її дії «у якості об'єктивної сторони» та вирішив позбавити себе життя. Як зазначає Д.А. Кривоконь проблема доведення вини в таких кримінальних правопорушеннях проявляється у складності встановлення причинного зв'язку між діями винного та смертю потерпілої особи. Тому призначення та проведення різноманітних судових експертиз у справах про доведення до самогубства є одним з основних джерел отримання доказової інформації [5, С. 890]. В Національному науковому центрі «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» проводиться судова-психологічна експертиза психічного стану особи, що покінчила життя самогубством (посмертна судово-психологічна експертиза), яка може дати відповідь на питання «Чи виник емоційний стан особи в період, який передував її самогубству, унаслідок дій певної особи?».

Також, однією з проблем, яка стосується застосування даної норми у практичній діяльності є відмежування діяння, передбаченого ст. 120 КК України, від інших схожих кримінальних правопорушень. При кваліфікації даного кримінального правопорушення постає питання про доцільність кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень, якщо внаслідок побоїв і мордування особа вчинила самогубство. Зі змісту диспозиції ст. 120 КК України вбачаємо, що способом вчинення доведення до самогубства або до замаху на самогубство є жорстоке поводження під яким Пленум Верховного Суду України розуміє безжалісні, грубі діяння, які завдають потерпілому фізичних чи психічних страждань (мордування, систематичне заподіяння тілесних ушкоджень чи побоїв,

позбавлення їжі, води, одягу, житла тощо) [7]. З цього вбачається, що побої та мордування є різновидом діяння, яке складає об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 120 КК України і тому не потребує додаткової кваліфікації за ст. 126 КК України.

Законодавець визначає катування як «умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій...» (ст. 127 КК України) [6]. Як бачимо, нанесення побоїв, передбачене у ст. 126 КК України, є також складовою жорсткого поводження, що викликає складність при кваліфікації. Як слушно зазначає Л. Тіцька, використання багатьох термінів для позначення тотожних понять є підставою для їх неоднозначного розуміння в теорії та при правозастосуванні [12, С. 251]. В теорії кримінального права також відсутнє однозначне розуміння питання кваліфікації таких діянь. О.А. Гусак зазначає, що катування є спеціальним видом жорсткого поводження з потерпілим. І практикою підтверджується, що психотравмуючий вплив катування нерідко веде до самогубства. Таким чином, якщо катування потерпілого призводить до його самогубства або замаху на самогубство, діяння необхідно кваліфікувати за ст. 120 КК України за сукупністю зі ст. 127 КК України [1; 14]. Натомість, Л.І. Тіцька акцентує свою увагу на тому, що якщо суб'єкт злочину заподіював сильний фізичний біль або фізичне чи моральне страждання з метою примусити потерпілого вчинити дії, що суперечать його волі, то необхідно застосовувати тільки статтю, яка передбачає відповідальність за доведення до самогубства, оскільки катування є проявом жорсткого поводження [13, С. 985-986].

На мою думку, катування з метою доведення до самогубства або до замаху на самогубство слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень (ст. 127 та ст. 120 КК України) за наступних підстав: 1) санкція за катування з метою доведення до самогубства або до замаху на самогубство не може бути нижчою ніж за склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 120 КК України; 2) катування не передбачає настання таких тяжких наслідків, як самогубство потерпілого.

Як бачимо, проблема кваліфікації доведення до самогубства викликає певні складнощі у правозастосовній діяльності. Це також підтверджується статистичними даними про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування, що опубліковані на сайті Офісу Генерального Прокурора відповідно до яких, у період за січень-серпень 2022 року було обліковано 58 випадків доведення до самогубства, з яких жодного не направлено до суду [11].

Список використаних джерел

1. Гусак О.А. Кримінально-правова характеристика доведення до самогубства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: Одеса 2014. 22 с.
2. Гусак О.А. Об'єкт доведення до самогубства: сучасний погляд: Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. *Правознавство*. 2012. Т.17. Вип.1/2 (16/17). С. 171-175.
3. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Копйова І.А. Співвиконавці доведення до самогубства. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2020, № 2(14). С. 102-120.
5. Кривоконь Д.А. Доведення до самогубства: кримінально-правовий аналіз. «Молодий вчений» № 11 (51) листопад, 2017 р. С. 888-892.
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–ІІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
7. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>.
8. Проект Кримінального кодексу України, опублікований станом на 22 вересня 2022 року – URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/09/22/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-09-2022-bez-koloriv.pdf>.
9. Сайт World Health Organization. URL: <https://www.who.int/news/item/17-06-2021-one-in-100-deaths-is-by-suicide>.
10. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>.
11. Сайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua>.
12. Тіцька Л. І. Жорстокість як ознака складів злочинів. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2012. Випуск 55. С. 247–253.
13. Тіцька Л.І. Дискусійні питання кваліфікації злочинів, ознакою складів яких є жорстокість. *Форум права*. 2012. №1. С. 983-989.
14. Чабанюк В.Д. Кваліфікація сучасних проявів доведення до самогубства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 1, Том 2, 2019. С. 197-204.
15. Шестопалова Л.М. Самогубство та доведення до самогубства: заходи протидії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: Київ 2001. 24 с.

УДК 349.2

Андрєєва Юлія Сергіївна,
студентка 45 групи ОП «Право» спеціальності 081 Право
факультету історії і права
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
e-mail: Yuljaandreeva76@gmail.com
Науковий керівник: **Коваленко Олена Олександрівна**,
в.о. завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін і
трудового права імені професора О.І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди,
доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

З давніх давен Україна славилась своїм основним багатством – землею, раціональне використання якої і має стати основним засобом забезпечення